

موسسه / پژوهشکده / مرکز مرتبط: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

عنوان: تعریف معیارهای اکولوژیکی و اقتصادی و اجتماعی تعیین شایستگی بهره برداری از گیاهان دارویی مراتع

یافته منتج از پروژه شماره: ۹۷۰۳۴۶-۰۳۰-۰۹-۰۹-۰۰ مدت اجرا: ۳ سال

مجری مسئول: جواد معتمدی رتبه علمی: دانشیار پژوهش

مجریان: مجید دشتی، سیدعلی حسینی، لطف ا... پارسائی، براتعلی غلامی، محمدرضا نجیب‌زاده، حسین زینلی، فرهاد

آزیر، الهام فخیمی ابرقوئی، سعید دوازده امامی، حسن قلیچ نیاعمرانی، سعید رشوند

آدرس الکترونیکی مجری مسئول: motamedi@rifr-ac.ir

تعریف مسئله و اهمیت موضوع:

در حال حاضر، عرصه‌های مرتعی بر مبنای شایستگی از حیث تولید گیاهان دارویی، مورد بهره‌برداری قرار نمی‌گیرند و یا بهره‌برداری‌ها، مطابق با اقتضائات اکولوژیکی گیاهان و بر مبنای حد مجاز بهره‌برداری رویشگاه صورت نمی‌پذیرد. از اینرو، ارائه معیارها و شاخص‌های تعیین شایستگی مراتع برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی، از ملزومات اساسی استفاده چند منظوره از مراتع است. ضمن اینکه در تمامی مطالعات، بر ارائه یک دستورالعمل کاربردی در این خصوص، تاکید می‌شود.

دستورالعمل بکارگیری یافته در عرصه:

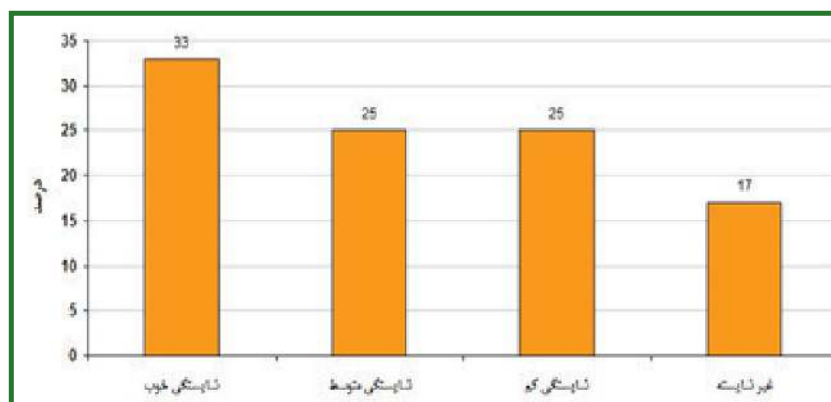
اساس و اصول کلی کار در دستورالعمل مذکور، امتیازدهی به عوامل است. در این ارتباط، همه معیارها و شاخص‌های موجود در این نوع استفاده، شناسایی و امتیازدهی شد و در آخر، بر اساس مجموع امتیازات حاصل، درجه شایستگی آن نوع استفاده، به طبقات S1، S2، S3 و N تعیین می‌شود. در این دستورالعمل، از مجموع امتیازات چهار معیار پوشش گیاهی (۲۰ امتیاز)، خصوصیات فیزیکی رویشگاه (۵ امتیاز)، معیار اجتماعی (۵ امتیاز) و معیار اقتصادی (۱۰ امتیاز)؛ درجه شایستگی رویشگاه برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی مشخص می‌گردد. چنانچه مجموع امتیازات، بیش از ۳۰ باشد، درجه شایستگی رویشگاه، خوب (S1) و بدون محدودیت؛ اگر مجموع امتیازات بین ۲۰-۳۰ باشد، درجه شایستگی تیپ گیاهی، متوسط (S2) و دارای محدودیت کم؛ در صورتی که مجموع امتیازات بین ۱۰-۲۰ باشد، درجه شایستگی تیپ گیاهی، کم (S3) و دارای محدودیت زیاد و در شرایطی که مجموع امتیازات کمتر از ۱۰ باشد، رویشگاه، غیر قابل بهره‌برداری (N) برای گیاهان دارویی، در نظر گرفته می‌شود. چنانچه در تعیین شایستگی مرتع برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی، امتیاز هر یک از معیارها صفر شود، در این صورت معیار مربوطه، در نظر گرفته نمی‌شود و مرتع، غیر شایسته تلقی می‌گردد، مگر آنکه عامل محدودکننده، قابل رفع باشد.

نتایج و مزایای حاصل از بکارگیری یافته در عرصه:

دستورالعمل مذکور، قادر به شناسایی و تفکیک مناطق مستعد و غیر مستعد از نظر بهره‌برداری از گیاهان دارویی می‌باشد و کارایی آن در مقایسه با روش محدودکننده فائو (۱۹۹۱)، با توجه به صرفه‌جویی در هزینه و زمان و سادگی، قابل توجه است. این دستورالعمل، کارشناسان را قادر خواهد ساخت که در هنگام تهیه طرح‌های مرتعداری با دستورالعملی ساده و کاربردی در عرصه، به تناسب استفاده از مراتع، جهت بهره‌برداری از گیاهان دارویی، پی ببرند. بر مبنای دستورالعمل ارائه‌شده، امتیاز (نمره) هر یک از شاخص‌های مرتبط با شایستگی مراتع برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی، در رویشگاه‌های مختلف، یکسان نمی‌باشد. در نتیجه، رویشگاه‌های مختلف از نظر مجموع امتیازات، با همدیگر تفاوت دارند.

بر مبنای نتایج، ۱۷ درصد رویشگاه‌ها، از نظر مجموع معیارهای پوشش گیاهی، محیطی و اقتصادی و اجتماعی؛ غیر شایسته برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی می‌باشند. ضمن اینکه، ۳۳ درصد دارای شایستگی مطلوب، ۲۵ درصد دارای شایستگی متوسط و ۲۵ درصد نیز دارای شایستگی کم می‌باشند. این موضوع، بیانگر آن است که تمامی رویشگاه‌های مرتعی، غیرشایسته برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی نمی‌باشند و همه آن‌ها نیز شایسته برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی نیستند. لذا با رویکرد حفظ ذخایر ژنتیکی گیاهان دارویی در طبیعت با کاهش سطح برداشت و بهره‌برداری کنترل‌شده همراه با احیاء در مراتع دارای ظرفیت برداشت، بهره‌برداری از گیاهان دارویی در تمامی رویشگاه‌های مرتعی، توصیه نمی‌شود که این موضوع، باید مد نظر بخش‌های تحقیقاتی، در طرح‌ریزی‌های مرتبط با سیاستگذاری توجه به گیاهان دارویی در کشور، قرار گیرد.

عکس/عکس‌های شاخص از یافته:

توزیع طبقات شایستگی رویشگاه‌ها، برای بهره‌برداری از گیاهان دارویی